

FRA LOVRO

Glasiló Vicepostulature
sluge Božjega
fra Lovre Milanovića

GODINA V. Broj 13 Svi sveti, 2019.

Cijena 2 KM

Sveti Franjo - čovjek mira i dijaloga

Život položen iz ljubavi za druge

Kulturni grobovi na kupreškoj visoravni

Pomogó mi naš fra Lovro

U čemu je veličina jednog naroda?

Poštovani čitatelji!

U svakodnevnim našim razgovorima o pitanju u čemu se ogleda veličina jednoga naroda ponajprije će nam, zacijelo, pasti na pamet ideja da to ovisi o velikim ljudima koji vode taj narod i pojedincima iz toga naroda koji su postigli neke izvanredne rezultate u određenim područjima života. Potom ćemo, možda, spomenuti broj pripadnika naroda i njegovo bogatstvo, prostranost države i njezinu unutarnju snagu... No, ni to nije sve! Nedavno sam, naime, u jednom tekstu naišao na misao da se veličina jednog naroda ogleda i u njegovu odnosu prema njegovim precima.

Ako sve ovo rečeno vrijedi za jedan narod, onda bismo, čini se, s punim pravom mogli reći kako to vrijedi i za neke druge ljudske zajednice: biskupiju, redovničku zajednicu, različite institucije, obitelj itd.

Ove 2019. godine, koja polako klizi prema svome kraju, obilježavale su se u franjevačkom svijetu obljetnice dvaju važnih susreta: susret Franje Asiškoga i egipatskog sultana el-Malika al-Kamila te fra Anđela Zvizdovića i sultana Mehmeda II.. Svaki od tih susreta šalje nam svoju inspirativnu poruku. Zato smo u ovome broju Glasnika progovorili i o tim temama, posvećujući ipak najveći dio istraživanjima povijesnih okolnosti u kojima je živio i žrtvovao se Sluga Božji fra Lovro Milanović, načinu na koji ga vjerni puk štuje i svjedoči o njegovoj pomoći, te o načinu kako se u Crkvi provodi proglašenje blaženih i svetih. Tu je još niz aktualnih informacija i vijesti bliskih temi svetosti i mučeništva i tekstovi koji bi mogli nadahnjivati našu vjeru.

Nadamo se da će vam sve pročitano biti od koristi, na veću slavu Božju i potporu štovanju fra Lovrina mučeništva.

Urednik

Sv. Franjo - čovjek mira i dijaloga

Franjo je želio da fratri žive među muslimanima bez nasilja, pa i onog verbalnog u svađama i raspravama. Ukoliko ovakav pomirljiv stil života stvori povoljnu klimu u kojoj bi naviještanje Evanđelja bilo poželjno, fratri su u tome trebali vidjeti znak da Bog želi da propovijedaju

Piše: **dr. fra Marinko Pejić**

Jedna od značajki koju ljudi raznih religija i svjetonazora očekuju susresti kod franjevca trećeg tisućljeća svakako je sposobnost za dijalog, jer u Sv. Franji prirodno i lako pronalaze sugovornika.

Franjino iskustvo dijaloga

Kakvo je Franjino iskustvo dijaloga i na temelju kojih povijesnih izvora se može o tome govoriti?

U prvom redu, to je povijesni susret Sv. Franje i egipatskog sultana el-Malika al-Kamila, čiju osamstotu obljetnicu obilježavamo upravo ove godine.

Susret se dogodio, kao što je poznato, 1219., u tijeku Pete križarske vojne, kada Franjo, koji tada boravi u taboru križarske vojske, odlučuje križarskoj vojsci, a kasnije i sultanu govoriti o potrebi mira i međusobnog uvažavanja.

Franjini biografi, nažalost, ne uočavaju dovoljno ovu Franjinu nakanu, tumače njegov odlazak u Egipat kao želju za mučeništvom (Toma Čelanski, Bonaventura).

Kroničari izvan zajednice, kao Jakov iz Vitrya, tumače to kao Franjinu želju da obrati sultana na kršćanstvo, ne više oružjem nego riječima.

Franjo se uvjerio da rasprave i svađe nisu dobar pristup ako se želi ostvariti kontakt s drugima. Njegov savjet braći da izbjegavaju prepirke nije ipak tek pitanje strategije, nego prije pitanje principa. Bog je po Franjinom najintimnijem iskustvu *poniznost*, i on želi da njegova braća nasljeđuju tu Božju poniznost u svom životu. Zato fratri ne trebaju imati nikakvu vlast nad drugima, ne hvaliti se pred drugima niti se smatrati vrednijim od drugih. Svađe i diskusije ne priliče ovakvom stilu života, jer nastaju uglavnom iz osjećaja superiornosti nad drugima.

Poruka evanđelja nije u ambijentu svađe

Tijekom svog boravka među Saraceni- ma (muslimanima), Franjo stječe još jedno važno iskustvo. Postaje svjestan da poruka evanđelja i istina o Bogu ne mogu doći do izražaja u ambijentu svađe, nasilja i moći. Istina koja se „zaogrće“ moću i superiornošću, nije više ista, postaje neprepoznatljiva, sve do laži.

Zahvaljujući svom miroljubivom i poniznom boravku među muslimanima, Franjo i njegova braća bili su u stanju otvoriti se svemu što su vidjeli i čuli, i tako stvoriti preduvjete za međusobno duhovno i kulturno obogaćenje. Ako promotrimo posljednje Franjine spise, možemo primijetiti kako se u njima pozitivno vrednuju neke duhovne prakse koje je on imao prilike vidjeti. U prvom redu nema u tim spisima ni traga kritike ili omalovažavanja islama

Sveti Franjo i sultan

ili Muhameda, koja je bila uobičajena u crkvenim krugovima toga vremena.

Može se reći ukratko da je Franjino otkriće prisutnosti Božje među Saraceni- ma utjecalo na njegov osobni duhovni život, izazvavši iskreno divljenje za sve što Bog čini među Saraceni- ma.

Franjo je želio da fratri žive među muslimanima bez nasilja, pa i onog verbalnog u svađama i raspravama. Ukoliko ovakav pomirljiv stil života stvori povoljnu klimu u kojoj bi naviještanje Evanđelja bilo poželjno, fratri su u tome trebali vidjeti znak da Bog želi da propovijedaju. Na temelju ovog duhovnog iskustva Franjo je smatrao da spasenje „nevjernika“ treba ostaviti Bogu, strpljivo čekajući znak da je aktivno naviještanje Riječi zaista po volji Božjoj.

Naše viđenje istine ima više šanse da bude ispravno shvaćeno ako bude popraćeno poniznom ljubavlju, koja ne želi dominirati sugovornikom, ne želi ga pobijediti, nego mu želi služiti. „Ljubav nikada ne izdaje istinu, nego joj služi, jer onaj koji je Istina sama nije nametnuo svoju istinu nego je oprao noge onima koje je stvorio (T. Mathura).

NOVOST U POSTUPKU BEATIFIKACIJE I KANONIZACIJE

Život položen iz ljubavi za druge

Piše: prof. dr. fra Velimir Blažević

Sve doskora su u Crkvi postojala dva puta do službenog uzdizanja na čast oltara. Blaženim i svetim mogao je biti proglašen netko, ili ako se odlikovao provođenjem krepalnog života u herojskom stupnju ili ako je podnio mučeničku smrt i položio život zbog svoje vjere.

Do blaženstva i svetosti odsada i trećim putom

Pokazalo se u praksi, i u razmišljanjima se došlo do zaključka da dosadašnja dva puta ne obuhvaćaju sve oblike svetosti i moguće slučajeve beatifikacije i kanonizacije. Stoga se postavljalo pitanje: „Ne zaslužuju li beatifikaciju i oni slugе Božje koji su, nadahnuti Kristovim primjerom, slobodno i svojevóljno darovali i žrtvovali svoj život za braću u najvećem činu ljubavi, a koji je izravno bio uzrok smrti“? Takvo pitanje i razmišljanje dovelo je do toga da je dvama navedenim kriterijima ili putovima blaženstva i svetosti pridodan odskora novi. Do toga je došlo 11. srpnja 2017., objavljivanjem apostolskog pisma motuproprija: *Maiorem hac dilectionem* (Veće ljubavi od ove) pape Franje, a taj novi - „treći put“ - je polaganje vlastitog života nesebičnim vršenjem djela ljubavi.

Sveti Maksimiljan Kolbe - primjer ljubavi za druge

Kao moto rečenom Papinu pismu stavljen je citat uzet iz Ivanovog evanđelja: „Nitko nema veće ljubavi od ove: položiti svoj život za svoje prijatelje“ (Iv 15,13). A u uvodnom dijelu pisma je istaknuto kako su posebnog priznanja i štovanja dostojni oni kršćani koji su, nasljeđujući izbliza stope i nauk Gospodina Isusa, svojevóljno i slobodno položili svoj život za druge i u toj odluci do smrti ustrajali, te da herojsko polaganje života, poticano i podržavano ljubavlju, izražava istinsko, potpuno i primjerno nasljeđovanje Krista, i stoga da zaslužuje divljenje koje vjernička zajednica uobičajeno iskazuje onima koji su dragovoljno prihvatili mučeništvo krvi, ili su u herojskom stupnju vršili kršćanske kreposti.

Istražni postupak, i što treba utvrditi

Sudionici u biskupijskom ili eparhij-skom istraživanju i način postupanja u utvrđivanju određenih nužnih činjenica vezanih za „treći put“ posve su identični s onima u istražnom postupku o mučeništvu i o životu herojskog vršenja kršćanskih kreposti: bogoslovnih (vjera, ufanje, ljubav) i stožernih ljudskih (razboritost, pravednost, jakost i umjerenost), i odvija-ju se sukladno odredbi apostolske konstitucije *Divinus perfectionis Magister* pape Ivana Pavla II. od 25. siječnja 1983., prema *Normae servandae in Inquisitionibus ab episcopis faciendis in Causis Sanctorum* Kongregacije za kauze svetih od 7. veljače 1983. i prema *Instructio ad peragendas Inquisitiones dioecesanarum vel eparchiales de Causis Sanctorum* iste Kongregacije od 17. svibnja 2007.

Da bi se nekoga tko je položio život vršeći djela ljubavi moglo proglasiti blaženim i svetim, u postupku istrage treba utvrditi sljedeće:

- a) da je dotična osoba slobodno i svojevoljno položila svoj život, i da je smrt prihvatila herojski iz ljubavi;
- b) da postoji povezanost između polaganja života i prijevremene smrti;
- c) da je dotični prakticirao, barem u redovitom stupnju, kršćanske kreposti prije polaganja života i sve do smrti;
- d) da o toj osobi postoji glas svetosti i znakova, barem poslije njezine smrti;
- e) nužnost čuda za beatifikaciju, poslije smrti sluge Božjega, i po njegovu zagovoru.

Novost „trećeg puta“, i vidljiv primjer njegove primjene

Uvođenje ovog „trećeg puta“ ne znači da ranije u Crkvi nije bilo proglašenih blaženika i svetaca koji su svoj život položili vršeći djela ljubavi. Takvih blaženika i svetaca ima, ali su njihovi slučajevi podvođeni pod jedan od dva dosad postojeća puta: ili da su kroz život vršili bogoslovne i stožerne ljudske kreposti, i to u herojskom stupnju, ili da su podnijeli mučeništvo i život položili ili krv prolili za svoju vjeru. Novost do koje je sada došlo sastoji se u tome da uz utvrđivanje i dokazivanje da je netko svoj život položio vršeći djela ljubavi, nije potrebno dokazivati i da je kroz život vršio bogoslovne i stožerne ljudske kreposti u herojskom stupnju; ili da je mučen i oduzet mu život iz vjerske mržnje i jer nije htio zatajiti ili se odreći svoje vjere. Dovoljno je utvrditi da je uz vršenje djela ljubavi provodio krepostan život i vršio kreposti barem u redovitom stupnju; odnosno dokazati za nekoga da se isticao vršenjem djela ljubavi i da postoji tijesna povezanost između polaganja vlastitog života i prihvatanja prerane smrti vršenjem djela ljubavi prema Bogu i prema braći.

Poznato je da je u Crkvi i među kršćanima bilo, i da ima onih koji se iz ljubavi posvema predaju služenju drugima. Da spomenem samo one koji se posvećuju brizi i njegovanju oboljelih od gube, kuge, malarije, kolere, tifusom i sl., izlažući pri tome pogibelji i žrtvujući svoj vlastiti život. Oni su izazivali divljenje kod ljudi, a od sada je moguće i da budu uzdignuti na čast oltara i da ih Crkva, bilo opća bilo mjesna, štuje kao blaženike i svece, i da im se utječe za zagovor.

Prilike u Bosni u 19. stoljeću po svjedočenju fra Martina Nedića

Bijeg kršćanskoga stanovništva (bilo je i nekoliko prebjega islamske vjeroispovijesti) iz Bosne preko Save bio je razmjerno česta praksa u 18. stoljeću pa su početkom 19. stoljeća vojne vlasti Monarhije donijele uredbu *Cordons Instructions* kojom se potpuno zabranjuje prijelaz „uskoka“ preko Save i nastanjivanje ljudi iz Osmanškog Carstva na području Vojne krajine, odnosno ljude čiji se bijeg eventualno ne bi uspio spriječiti, trebalo je poslati dalje u unutrašnjost Monarhije.

Uzroci bijega

Najčešći uzrok bijega kršćana preko Save bilo je zlostavljanje i pljačkanje od strane bosanskih feudalnih gospodara. Unatoč strogim propisima nije se uspjelo spriječiti iseljavanje kršćana na lijevu obalu Save tijekom 19. stoljeća, a takvih je slučajeva bilo više no obično u doba nemira u Bosni. Međutim, bilo je i suprotnih slučajeva. Dezerteri zasićeni vojnim obvezama i strogom stegom, obitelji u potrazi za boljim životom, kojima su osmanske vlasti i veleposjednici obećavali povlastice i manje poreze, te mlade djevojke koje nisu pristajale na ugovorene brakove, bježali su preko Save u Bosnu. Često su se nakon nekog vremena vraćali i bili kažnjeni zbog nedopuštenog prelaska granice.

Četrdesetih i pedesetih godina 19. stoljeća, dakle u vrijeme kad je Nedić objavljivao svoje članke u zagrebačkim *Novinama*, s manjim ili većim intenzitetom smjenjivale su se pobune najviših slojeva bosanskog društva protiv središnje vlasti koja je nastojala u Bosnu uvesti modernizacijske reforme, najavljene poznatim reformskim aktom, Hatišerifom od Gülhane iz 1839. Njime se svim podanicima bez obzira na vjeroispovijest jamči jednaka sigurnost života, časti i imovine, uvođenje pravednog i javnog sudovanja i poreznog sustava, svi podanici postali su ravnopravni bez obzira na vjersku i socijalnu pripadnost, čime je ukinuta tradicionalna podjela u osmanškom društvu na asker i raju. Najavljeno je reguliranje vojnog i poreznog sustava te ukidanje spahiluka i sustava davanja u zakup prava na ubiranje poreza. Donošenjem tog akta započelo je razdoblje uvođenja reformi u Carstvu poznato pod nazivom *tanzimat*.

Načela na kojima se temeljio Hatišerif od Gülhane imala su obilježja liberalizma i njima je započeo proces odmicanja od islamskog tradicionalizma i izgradnje građanskog društva. Taj je akt trebao suzbijati otpor na dvije fronte. Na jednoj se strani, naglašavanjem vjere kao moralnog temelja države i naroda, nastojalo suzbiti otpor konzervativnih krugova, a na drugoj strani načelnim proglašenjem ravnopravnosti za pripadnike svih vjeroispovijesti željelo se europskim velesilama oduzeti povod za uplitanje u unutarnjopolitička pitanja Osmanškog Carstva u formi nastojanja zaštite kršćanskog stanovništva...

Nada kratka vijeka

...Kratkotrajni optimizam u pogledu provođenja reformi i poboljšanja političkog, materijalnog i društvenog položaja raje u Bosni pojavio se nakon dolaska na vezirski položaj Kamil-paše na prijelazu u 1844. godinu. Bosanski poslanici, među njima i Nedić, bili su pozvani u Istanbul radi rješavanja sukoba između apostolskog namjesnika u Bosni, biskupa Rafe Barišića, i uprave bosanske franjevačke provincije. Nakon povratka u Bosnu objavili su sultanovo obećanje da će se u Bosni o trošku novoga vezira Kamil-paše (tj. državne blagajne) početi podizati škole, da će uvesti zakoniti poradak i da će raja početi uživati ljudska prava i slobode. Nadu je poticala okolnost da je novi vezir u početku postavio muteselime, zaptije (redare) i djumrukdžije (tridesetničare) koje raja poštuje i koji se prema njoj odnose korektno. Međutim, ta je nada bila kratka vijeka, jer su članci preneseni iz njemačkih i peštanskih novina pokazali da je Kamil-paša ubrzo nastavio praksu svojih prethodnika i državne službe predao u ruke ljudi koji su i dotad najviše tlačili kršćansko stanovništvo.

Nekoliko godina kasnije Kamil-paša je u Bosnu došao kao sultanov povjerenik sa zadatkom uvođenja tanzimata i ispitivanja uzroka bježanja kršćana iz Bosne. Niti tada nije opravdao očekivanja, jer je tanzimat doduše svečano pročitano, ali samo na turskom jeziku, uz objašnjenje da muteselimi, kadije i drugi državni službenici znaju što nova on donosi, a ostali podanici to i ne trebaju znati.

Anton Jurkić, *Fra Martin Nedić* (Tolisa)

Uskoro je otišao u Mostar, a njegovo je djelovanje Nedić ironično prokomentirao: Malo toga je započeo, a ništa nije završio. Nije mu bilo osobito stalo do toga da uredi upravu i sudstvo te ublaži tlačenje raje, trudio se samo da za državnu blagajnu prikupi što više novca od zakupnika različitih podavanja, koji su dugovali državi. Neke od njih je utamničio. Njegovo djelovanje u Bosni obilježeno je državnim interesima u prvom planu, a ne nastojanjem da stekne osobnu korist, kako za većinu vezira ne potpuno objektivno tvrdi Nedić.

(*Vlasta Švoger: Martin Nedić o prilikama u Bosni i Hercegovini sredinom 19. stoljeća*)

Oprost je obnavljanje vašega mira

Ono što vam nitko ne želi reći o oprost jest: on neće ništa popraviti! Oprost nije gumica koja će izbrisati svu bol koja vam je nanesena. Neće nestati bol s kojom ste živjeli i dati vam mir istog trenutka. Pronalaženje mira je duga staza koja ide uzbrdo. Oprost je ono što će dati snage da izdržite taj uspon.

Oprost znači odricanje nade da se prošlost može promijeniti. To znači shvatiti da je prošlost gotova stvar, da se šteta u prošlosti ne može popraviti kako bi sve bilo kao nekad. To znači prihvatiti da nema nekog magičnog rješenja za nanesenu štetu. To je razumijevanje da nakon oluje (koja nije fer) i dalje morate nastaviti živjeti u razrušenom gradu. Ali nema te količine bijesa koja može taj grad ponovo izgraditi. To morate sami.

Oprost znači prihvaćanje odgovornosti – ne da bismo nešto razarali, već da bismo raščistili sve ruševine.

Oprost je odluka da je obnavljanje vašeg mira puno važnije od uništavanja nečijeg tuđeg mira.

Zdrava i sretna

Otpusti nam dugove naše

“Otpusti nam duge naše” može reći samo onaj koji priznaje da je grešan. Međutim, to je jedan od najvećih problema za mnoge ljude. Ne žele priznati svoju grešnost. Misle za sebe da su dobri i pravedni. Kažu: “Nismo nikoga ubili, nismo nikoga silovali.” Kao da osim ubojstva i silovanja ne postoje drugi grijesi. Mnogi religiozni ljudi su najgori samopravednici. Isus je religioznim ljudima onoga vremena govorio da su carinici i bludnici na putu u kraljevstvo nebesko prije njih. Blud-

nici, narkomani, lopovi, kriminalci imaju jednu prednost u odnosu na religiozne ljude. Njihova prednost je što su svjesniji svoje grešnosti i zato spremniji pokajati se i doći Isusu Kristu. Religiozni ljudi su također grešnici, ali počesto ne uviđaju svoju grešnost.

Dakle, “otпусти nam duge naše” može moliti samo onaj koji priznaje da je sagriješio protiv Boga. Apostol Ivan je napisao: *Ako priznamo grijehе svoje, vjeran je on i pravedan: otpustit će nam grijehе i očistiti nas od svake nepravde. Reknemo li da nismo zgriješili, pravimo ga lašcem i riječi njegove nema u nama* (1 Iv 1:9-10).

Postoji jedan veoma raširen fenomen koji mnogi koriste da bi zavaravali sami sebe. To je pojava samosažaljevanja i mentaliteta žrtve. Mnogi su doživjeli nepravdu i povrede od drugih ljudi i u sebi njeguju duh samosažaljevanja. Sebe ne vide kao one koji su sagriješili protiv Boga i koji su krivi pred Bogom, nego kao one protiv kojih su drugi sagriješili. Isusova pouka o molitvi Oče naš ruši takve laži i samoobmanjivanje. Isus ne negira da su drugi sagriješili protiv nas i da smo mi žrtve, ali nam otvara oči da vidimo da smo i mi sagriješili protiv drugih i, što je najznačajnije, protiv Boga. Zato je naša dužnost da priznamo svoje grijehе i tražimo oprost, ali i da oprostimo onima koji su nas povrijedili.

Izvori vjere

FRANJEVCI BOSNE SREBRENE MUČENICI I SVJEDOCI VJERE

Fra Anđeo Zvizdović (1420.-1498.)

Piše: **dr. fra Marko Semren**

Rodio se ili u selu Zvizdu između Kreševa i Lepenice ili, eventualno, u Zviždi kod današnjeg Uskoplja-Gornjeg Vakufa u bogatoj obitelji grčkoistočne vjere. Roditelji su mu već od djetinjstva pribavili vrsna učitelja koji ga je poučavao i u grčkom jeziku. No, njegovo ulaženje u Katoličku crkvu pripisuje se u zasluge velikom propovjedniku fra Jakovu Markijskom, čije je propovijedi slušao i njima potaknut izrazio želju da i sam postane fratar. Sam fra Jakov Markijski primio ga je kao vikar Bosanske vikarije u Franjevački red, davši mu habit sv. Franje. Završio je i teologiju i postao svećenikom.

Prema predaji, bio je glasoviti propovjednik te je mnoge obratio, počev od svojih roditelja pa do mnogih nevjernika. Kao uzor imao je fra Jakova Markijskog i odatle možemo zaključiti da je i on veliku važnost pridavao molitvi, pokori, proučavanju Sv. pisma, stegi.

Duh sv. Franje bio je živ i u fra Anđelu kada neustrašivo izlazi pred sultana Mehmeda II. Osvajača, priznajući mu vlast jer mu ništa drugo nije ni preostalo, ali tražeći slobodu za svoj narod i za fratre, što u Ahdnami i dobiva.

Godinama je bio kustos Bosanske kustodije, što govori o povjerenju koje su mu braća iskazivali i o sposobnostima koje je posjedovao u najtežim vremenima za Bosnu.

Umro je na glasu svetosti 7. lipnja 1498., a Bog je njegovu svetost i čudesima posvjedočio. U *Nekrologiju Bosne Srebrene* sutješkog samostana kroničar bilježi da je fra Anđeo Zvizdović “svjetlo domovine i uzor svetosti..., a iza smrti se proslavio čudesima”.

O štovanju fra Anđela fra Mijo Batinić piše “da je puk jednako častio njegove ostatke i donosio djecu koja su ostajala nemoćna, a i odrasli tu bi se njegovom zagovoru preporučivali, ne bez koristi; dapače govore i danas postarija čeljad kako bi se grobna stijena znojila i time se pobožni trli po bolesnim stranama tijela”.

Njegov dan je 7. lipnja! Posebno se štuje u Fojnici.

DUHOVNO BLAGO BOSNE SREBRENE

- Od 14. do 19. stoljeća vikarija pa provincija Bosna Srebrena dala je 183 mučenika, od čega 5 biskupa, 164 svećenika, 6 braće laika, 3 studenta teologije i 5 novaka.
- Na glasu svetosti umrlo je njih 26, od čega 8 biskupa, 17 svećenika i 1 student teologije.
- Umrlo je od zaraznih bolesti njegujući bolesne /ispovjedaoci/ 17 svećenika.
- Stradalnika II. svjetskog rata i poraća (žrtve komunizma) bilo je 54, od čega 38 svećenika, 1 brat laik, 9 bogoslova i 6 sjemeništaraca.
- U zadnjem ratu (1992.-1995.) stradala su 3 bosanska franjevca mučenika.
- Svecima Katoličke crkve proglašena su 4 člana Bosne Srebrene.
- Blaženici Franjevačkog reda su, prema *Martirologiju* Franjevačkog reda, njih 26, među koje je ubrojena i bl. Katarina Kotromanić, trećoredica članica Franjevačkog svjetovnog reda.
- Sluge Božje Franjevačkog reda, prema *Martirologiju* Franjevačkog reda, su 55 članova Bosne Srebrene.
- Proces beatifikacije u mjesnim Crkvama vodi se za njih 3.

(Usp. Marko Semren: *Život i smrt iz vjere*)

Župa Tolisa

Piše: fra **Pero Baotić**

Fotografije: fra **Marijan Karaula**

Župa Tolisa svoje korijene vuče iz prastare župe Ravne, osnovane 1688. godine, a sjedište joj je bilo u Ravnama kod Brčkog. Župa Ravne je 1742. podijeljena na dvije župe: Bijela i Štrepci. Župi Bijela je 1743. godine pripadalo 19 sela s 255 kuća u kojima je živjelo 1768 duša. Među tim selima navedena su i sela: Turkovište, Matić Selište, Oštra Luka, Bubalov Bok i Vidovice.

Godine 1768. župa Bijela ima 22 sela s 472 kuće u kojima je živjelo 3420 duša. I tu se spominju ova sela: Tolisa, Bubalov Bok, Domaljevac, Grebnice, Škar, Prud, Targovište, Vidovice i Oštra Luka.

Spomenuta sela te još nadošla i proglašena sela ušla su u sastav samostalne kapelanije Tolisa, koja je proglašena samostalnom 1784. i odvojena od župe Bijela. Prvi samostalni toliški kapelan je bio fra Jakov Paradžiković iz Špionice.

U progonstvu

U to doba bijahu česti ratovi između Austrije i Turske pa je početkom 1788. godine turska vlast naredila katolicima s područja toliške samostalne kapelanije da se iseli u podnožje Majevice, jer su se Turci plašili da Austrija u ratu ne bi imala pomoć i podršku ovog katoličkog puka. Puk iz gornjeg dijela kapelanije povučen je prema Tramošnici, a iz donjeg dijela (Tolisa i okolna sela), u Dubrave, Skakavu i na područje između Blaževca i Porebrica pa je to mjesto i prozvano Fratrovac. Izmješteni katolički puk u progonstvu je proveo pune četiri godine. Vrativši se iz progonstva 1792. godine povratnici ne grade svoje kuće na zgarištima

Slaven Miličević, *Gospa*

starih, nego na drugim mjestima pa su tako i sela pomicana i nisu bila u starim granicama. Podignuta je i skromna župna kuća i još skromnija kapelica. One su 1819. (kuća) i 1820. (kapela) srušene i podignute bolje.

Tolisa je proglašena župom 25. lipnja 1802. godine. Prvi toliški župnik bio je fra Rafo Petrić iz Miljačića (župa Kraljeva Sutjeska).

Djelidba župe

Zbog velike udaljenosti pojedinih sela i zbog čestih poplava i otežanog pastoralnog djelovanja svećenika, s vremenom su se od toliške župe odjeljivali pojedini dijelovi i osnivane su nove župe.

Tako je 1848. godine Tišina proglašena samostalnom kapelanijom, a 1858. i župom te u njezin sastav ulaze 1853. godine sela Bazik i Grebnice. Godine 1853. odvajaju se Vidovice (s Jenjićem, Kopanicama i Vučilovcem) i postaju samostalna kapelanija, a 16. ožujka 1858. i župa. Domaljevac se od Tolise odvoja 1860. i postaje samostalnom kapela-

nijom, a 1864. župom, u sklopu koje su Domaljevac te Bazik i dio Grebnica (odcijepljeni od župe Tišina). Godine 1902. od Tolise se odvajaju Oštra Luka i Bok i postaju župa. Zadnje odvajanje od toliške župe vezano je uz osnivanje župe Orašje, koja je osnovana 4. studenog 2006. godine.

Godine 1864. počela je izgradnja toliške crkve, najveće crkve u Bosni i Hercegovini. Duga je 50 m, široka 20 m sa zvonnicima visokim 56 m. Osposobljena je za uporabu do 1873. godine, a u cijelosti dovršena 1881. Crkva je obnovljena 1911. Stradala je u požaru 1917., a ponovno obnovljena tek 1931. godine.

Godine 1823. fra Ilija Starčević osniva u Tolisi prvu pučku školu u Bosni i Hercegovini.

Župa danas

Danas u župi Tolisa, osim župne crkve, postoje i područne crkve u Matićima, Ugljari i Donjoj Mahali. Na području toliške župe postoje četiri groblja s grobljanskim kapelama.

Župom upravljaju franjevci Bosne Srebrene, a u njoj djeluju i školske sestre franjevke.

Župa Tolisa tijesno je vezana uz franjevački samostan. On je u Tolisi službeno proglašen 12. siječnja 1876. i tada mu pripadaju

sljedeće župe u kojima djeluju franjevci: Tolisa, Domaljevac, Dubrave, Garevo, Gradačac, Tišina, Tramošnica i Vidovice. Neke će župe (Garevo, Gradačac i Vidovice) kasnije dobiti svjetovni svećenici pa tako više neće ulaziti u sastav tzv. toliškog samostanskog distrikta. Godine 1982. obnovljen je samostan u Dubravama te ni Dubrave više ne pripadaju toliškom samostanskom području. Toliškom samostanu danas pripadaju župe Tolisa, Domaljevac, Hrvatska Tišina, Donja Tramošnica, Gornja Tramošnica, Grebnice i Orašje.

Godine 1862. započela je izgradnja prvog toliškog samostana. Drugi samostan izgrađen je 1923., a novi je započet 1986. godine. U vrijeme domovinskog rata (1992.-1995.) u samostanu je bila ratna bolnica. U novi samostan ponovno je useljeno za Uskrs 1998. godine.

Samostan Tolisa posjeduje bogatu knjižnicu s vrijednim raritetnim knjigama, bogat arhiv, zbirku likovnih djela i veliki broj vrijednih muzejskih predmeta.

Sve je to lijepo i vrijedno, ali i toliška župa se sve više, kao i druge naše župe, susreće s naglim opadanjem broja vjernika. To potvrđuje činjenica da je 2001. godine imala 12.288 duša, 2010. godine 10.598 duša, 2014. godine 8.398 duša. Na koncu 2018. godine župa Tolisa je brojala samo 6.508 duša.

Kulturni grobovi na kupreškoj visoravni

Piše: fra Marijan Karaula

Postoje u našoj zemlji na raznim mjestima grobovi na koje, kako kaže dr. Marko Babić u jednom svom tekstu, „narod dolazi iz zavjeta s vjerom u iscjeliteljsku moć tih grobova, tj. s vjerom u nadnaravnu pomoć po zagovoru dotičnog pokojnika“.

To su tzv. *kulturni grobovi* i u našoj ih zemlji, prema doista sustavnom istraživanju Radmile Filipović-Fabijanić, ima ukupno 44. Za 27 njih zna se tko je u njima pokopan, a za 17 se ne zna. Osim grobova postoje u Bosni i Hercegovini također i četiri kulturna groblja.

Među poznatijim takvim grobovima na primjer su:

- *grob fra Lovre Milanovića* u groblju u selu Turiću blizu Gradačca na koji dolazi mnoštvo katoličkih, pravoslavnih i islamskih vjernika tijekom cijele godine, a napose na mladu nedjelju između dviju Gospojina; zbog ovoga groba vjernički puk šireg bosansko-slavenskog kraja, Srijema i Slavonije ovo groblje radije naziva *fra Lovrino groblje*;

- *grob fra Bariše Drmića* koji se nalazi u groblju Mekovcu blizu franjevačkog samostana na Širokom Brijegu, a tijekom godine k njemu hodočaste vjernici iz cijele zapadne Hercegovine;

- *grob Petra Barbarića* nekad na travničkom gradskom groblju *Bojna*, a danas u sjemenišnoj crkvi sv. Alojzija u Travniku;

- u livanjskom kraju katolički vjernici rado hodočaste na *grob fra Lovre Karaule*, koji se nalazi u Žiroviću, na mjestu gdje je on 20. srpnja 1875. tragično izgubio svoj ovozemaljski život.

Svakako je zanimljivo da se na kupreškoj visoravni, zapravo u župi Suhom Polju, ne previše daleko jedan od drugoga, nalaze čak četiri takva kulturna groba. U tri slučaja – *grob fra Jerke Mihaljevića*, *Ivin grob* i *grob Kate Lozić* - radi se, kako

Grob fra Jerke Mihaljevića pokraj grobljanske kapelice u Osmanlijama

kaže fra Miroslav Džaja, o grobovima „Kristovih heroja, povijesnih osoba, koji i mrtvi zrače i privlače mnoge od kasnijih naraštaja što čuše za njih i grob im obilaze, tražeći njihov zagovor kod Boga u patnjama i potrebama“. Četvrti je, *Tolin grob*, „grob kupreškog neznanog junaka“.

Spomenutim kulturnim grobovima koji se nalaze na Kupreškoj visoravni svakako treba pridodati i nedaleko Čotino groblje u Blagaju, u donjem dijelu Kupreškog polja, koje je tako nazvano po don Jakovu Čotiću, popu glagoljašu koji je 1807. pokopan u blagajskom groblju.

Oko svih ovih se grobova od vremena do vremena okupljaju proštenjari iz njima najbližih naselja ali i iz udaljenijih krajeva vjerujući u iscjeliteljsku moć tih grobova odnosno osoba koje su u njima pokopane.

Grob fra Jerke Mihaljevića

Fra Jeronim Jerko Mihaljević (1835. – 1894.) bio je župnik u suhopoljskoj župi i kao takav umro ovdje te pokopan na osmanlijskom groblju, koje upravo po njegovu grobu ponetko od Kuprešaka naziva i *Fra Jerkino groblje*. Na njegovoj osmrtnici bilo je napisano da je „bio jedan od najuzornijih franjevacu u Bosni... Koliko je za vrijeme ustanka i zauzeća Bosne, kao gvardijan u Livnu, pretrpio mogu znati samo oni, koji su bili s njim“. U bilješci svoje knjige naime više puta spomenuti fra Miroslav Džaja navodi kako je od starijih svećenika čuo „da je u onom bezvlađu pred ulazak austrijske vojske fra Jerko vođen na Crljenice, da ga odanle strmoglave u izvor Dumana, ali ga je spasio neki beg“.

Fra Jerko je bio čovjek „malen tijelom, ali jak duhom i vjerom u Boga“, veoma gorljiv redovnik, marljiv i požrtvovan svećenik, pravi pastir stada svog. Bio je istaknuta ličnost

među bosanskim franjevcima, posebice se isticao kao izvrstan odgojitelj mladeži. Car Franjo Josip I. odlikovao ga je viteškim redom.

„Nije čudo da je tako dobar i krepostan svećenik“, poslužimo se opet riječima fra Miroslava Džaje, „ostavio i na Kupresu trajnu uspomenu, pa mu mnogi posjećuju grob na groblju sela Osmanlije, gdje je sahranjen“.

Nitko se od živućih suhopoljskih župljana ne sjeća, - štoviše, i ne zna – kad je počelo to posjećivanje fra Jerkina groba, pa se, čini se, s pravom može pretpostavljati da je to bilo vrlo brzo nakon njegove smrti. Jedno je sigurno, vjernički puk svih kupreških sela tijekom cijele godine, od vremena do vremena, prema svojim duhovnim i duševnim potrebama hodočasti na osmanlijsko groblje i moli se na fra Jerkinu grobu.

Na fra Jerkin grob se odlazilo i odlazi tijekom cijele godine, nije bilo i nema nekog određenog dana za to. Ipak, neki su prakticirali odlaženje uglavnom mladim utorkom, čak i nekoliko utoraka zaredom; drugi su odlazili mladom nedjeljom nakon što bi u obližnjoj župnoj crkvi proslavili nedjeljnu misu.

Važan je bio razlog! A razlog je najčešće bila bolest djece. Ako bi, na primjer, dijete imalo temperaturu i ne bi spavalo, ako bi neprimjereno bilo nemirno i imalo bilo koju bolest, radije se dijete zavjetovalo i nosilo na fra Jerkin grob nego liječniku u bolnicu. No, i odrasle i starije osobe molile su na fra Jerkinu grobu za svoje ugroženo zdravlje. Više žene nego muškarci. Čak se pokatkad dovodila i stoka, posebice se to odnosi na vrijeme kad se bila pojavila bolest zvana *krepa*.

Svatko na grobu ima svoj obred moljenja. Najčešće se grob obilazi klečeći na koljenima i moleći krunicu odnosno neku drugu spontanu ili naučenu molitvu. Dok bi dijete bilo položeno na grobu, majka bi ili baka tri puta tako obilazila grob. Ono što je najvažnije u čitavom ovom govoru o fra Jerki i hodočašćenju vjernika na njegov grob jest tvrdnja mnogih od njih da su zadobili neku milost, da je, recimo, dijete nakon molitve mirno spavalo i bilo drugačije.

Grob Kate Lozić

Grob Kate Lozić

Ljepoti kupreške visoravni svoj su nemali obol dala i veća i manja jezera kojih ovdje ima nekoliko. Opisujući svako od njih gdje je i, za neke, zašto se tako zovu, fra Grgo Lozić u svojim *Različitim bilješkama* za jezero u zelenoj osami iznad sela Osmanlija, a ispod šumovite Plazenice, koje se danas zove *Katino jezero*, piše:

„Jezero više sela Osmanlija pod planinom Gerguljačom kod kog su Baše kupreške krvoločno izsikli živu na komade Katu ćer pokoj. Ante Lozića, mog Rodiaka, što nije hotila poturčit se divojka glavna, god. 1816. i bacili sve komade tila u jezero proklete krevopije! Jer u vrime Bašaluka glavne cure turčili bi na silu!“

Neveliko je jezero-grob – u promjeru otprilike oko 30 m, uglavnom obraslo šašom i okićeno lopočima – dakle, dobilo ime po djevojci-mučenici Kati Lozić i od vremena do vremena obilaze ga pobožni Kuprešani preporučujući se djevojci Kati u svojim životnim potrebama. I, kažu, pokatkad bivaju uslišani. Župnik fra Marko Jukić uveo je 2013. običaj da se pokraj jezera, na mjestu pogibije Kate Lozić, uoči dana njezine pogibije, svake godine 29. lipnja slavi misa u 18 sati.

Ivin grob

U miru i tišini prekrasne zelene prirode iznad sela Ratkovina, na rubu brda Demirovca i nedaleko od *Malih vrata* nalazi se *Ivin grob*. To je grob pastirice Ive Romić, koja je, pre-

ma ovdašnjoj pučkoj predaji, pala kao žrtva u obrani svoje djevojačke nevinosti pred nasrtanjem nekog neobuzdanog čovjeka.

Da se ovdje nikako ne radi samo o pobožnoj i simpatičnoj kršćanskoj legendi nego o povijesnom događaju i osobi, svjedoči bilješka dr. Josipa Matasovića u čuvenoj *Fojničkoj rege-sti*. U njoj naime dr. Matasović bilježi pritužbu kupreških kršćana 1762. godine protiv kliškog muselima (visoki turski činovnik) koji je progonio „Kupreščake rad nekakve Ivke što je poginula“, a progonio ih je zbog toga što mu je pobjegao fratar na kojeg je htio svaliti krivnju da bi ga mogao oglobiti.

Činjenica da se već preko 250 godina čuva uspomena na Ivu Romić i hodočasti na njezin grob, piše fra Miroslav Džaja, „jasan je dokaz da je poginula smrću poštovanja vrijednom, obavita aureolom udivljenja i blaženstva“. Kao rođeni Kuprešak fra Miroslav se svojedobno bio ozbiljno zainteresirao za grob Ivanke Ive Romić nazivajući ju kupreškom, zapravo svehrvatskom Marijom Goretti. Razlika između ove dvije djevice-mučenice jest u tome što je, piše on upravi Bosne Srebrene 20. srpnja 1971. godine, „za svoj herojski čin Marija Goretti proglašena od Katoličke crkve sveticom, dok za kuprešku pastiricu, koja joj je mogla služiti za uzor, nitko ni ne zna, osim njezinih mještana, koji joj kroz više od dva stoljeća, ustrajno hodočaste grobu“.

Tolin grob

Nedaleko od *Ivina groba* ispod brda Demirovca i u sjeni istoimenog brežuljka-glavice (*Tolina glavica*), nalazi se *Tolin grob*. Ne objašnjavajući ni jednom riječju zašto se tako zove i po kome, fra Miroslav Džaja naziva ga grobom kupreškog *Neznanog junaka*. Opet ne objašnjavajući zašto, još samo dodaje da nije ispravno zvati ga *Stolin grob*, kako to odavno Kuprešaci čine.

Nad grobom je jednostavni željezni križ bez natpisa koji pobožni kupreški svijet također posjećuje i u molitvi obilazi.

Oko fra Lovrina groba

Fra Lovrina mlada nedjelja 2019.

Kako se je već ustalilo, zadnjega tjedna u kolovozu započinje slavlje nazvano *Fra Lovrina mlada nedjelja*. Zapocinje trodnevnicom u tri župe koje su nastale od stare župe Tramošnica, koju je u ono doba (1806/7.) posluživao i fra Lovro Milanović.

U srijedu 28. kolovoza okupili smo se u Donjoj Tramošnici moleći kronicu i isповijedajući se, a u 18 sati župnik Gornje Tramošnice fra Marko Lovrić predsjedao je misnom slavlju i proveo nas kroz svetopisamske tekstove povezane s nama i s fra Lovrom. Skladno pjevanje s. Jele Dubravac popratilo je puk Božji okupljen iz sve četiri župe.

U četvrtak, 29. kolovoza u 17 sati, isti scenarij u župi Srednja Slatina, a misno slavlje predvodio je domaći župnik Marko Stipić. Kako to već čini vlč. Marko, na sebi svojstven način, približio nam je Ivana Krstitelja i našega fra Lovru i dao za uzor nasljedovanja u našem svagdanjem životu u ovim turbulentnim vremenima.

U petak, 30. kolovoza, okupili smo se u Gornjoj Tramošnici, matici svih sadašnjih župa, kod Gospe od Anđela te kroz molitvu i pjesmu fra Josu Oršolić, župnik Donje Tramošnice, u misnom slavlju još više nas je približio liku fra Lovre, sluge Božjega.

Na molitvi križnog puta sudjelovao je velik broj hodočasnika

U subotu 31. kolovoza vrhunac je slavlja. U 17 sati dvadesetak svećenika bilo je kod kapele fra Lovrina preminuća u Starom Selu na raspolaganju vjernom puku Božjemu za sakrament pomirenja, dok se istodobno molila krunica. Potom je slijedio molitveni obred preminuća Sluge Božjega te procesija i križni put po novopostavljenoj Kalvariji od mjesta preminuća do mjesta sahrane – fra Lovrina groblja u Turiću. Na groblju se okupilo dobre dvije tisuće fra Lovrinih štovatelja sa svih strana BiH, Hrvatske, Vojvodine, Slavonije i svih zemalja Europe gdje naš svijet živi i radi a časti blage uspomene fra Lovru. Organizirano autobusima došle su župe Dragunja, Foča-Plehan, Šikara-Breške, obje Tramošnice, a automobilima iz mnogih župa Posavine i posavske Hrvatske.

Kroz misno slavlje nas je vodio i Duhom Božjim nadahnuo puku Božjem zborio fra Damir Pavić, tajnik Franjevačke provincije Bosne Srebrene u Sarajevu, s još 18 svećenika u koncelecijaciji.

Vidljivo je da iz godine u godinu ova svečanost Mlade nedjelje fra Lovrine prerasta u respektabilno mjesto okupljanja vjernog puka Božjega i zaista pokorničko-duhovno bdijenje.

Sutradan 1. rujna, u nedjelju, na turićkom groblju u 11 sati slavljena je sv. misa koju je predvodio fra Marijan Karaula, vicepostulator fra Lovrine kauze, a uz njega na oltaru su bili fra Kazimir Dolić, fra Jozo Puškarić te domaći župnik Ilija Matanović s dvjesto-

Molitva pred početak slavlja na mjestu fra Lovrine pogibije

Misno slavlje predvodio je i propovijedao fra Damir Pavić

tinjak vjernika, mahom župljana župe Turić. Time je završena proslava *Fra Lovrine mlade nedjelje*. Vrijeme nas je poslužilo idealno. Bilo je bez kiše, ali s malo znoja od sparine, no tim više je bila draža žrtva za nakane radi kojih se ovdje toliki svijet i okupio.

Tekst: **vlč. Ilija Matanović**
Fotografije: **fra Marijan Karaula**

Sudionici na akademiji u Žeravcu

Sjećanje na mučeničku smrt fra Efrema Ćosića

U predvečerje Petrovdana, 28. lipnja, održana je u Mjesnom domu u Žeravcu kod Dervente komemoracija za mladog franjevca fra Efrema Ćosića, koji je, odlukom komunističkih revolucionarnih vlasti, strijeljan u Tuzli 1946. godine u 27. godini života. Bilo je to prvo javno obilježavanje njegove smrti nakon čak 73 godine, a točno na stotu obljetnicu njegova rođenja.

Pred šezdesetak župljana župa Žeravac i Kulina i drugih gostiju o fra Efremu su govorili njegov bratić mons. dr. Anto Ćosić i bratična s. Elizabeta Ćosić te istraživač sudbina franjevac Bosne Srebrene stradalih u II. svjetskom ratu i razdoblju komunističke vladavine fra Marijan Karaula.

Mons. Ćosić kratko je predstavio kulinsku obitelj Ćosić, koja je – osim fra Efrema – dala do sada šest sećenika i dvije časne sestre a u II. svjetskom ratu i nakon njega izgubila dvadesetak članova. Informacija o fra Efremu i njegovoj mučeničkoj smrti živjela je cijelo vrijeme u obiteljima njegovih sedmero braće i sestara, od kojih je sada živa još samo majka aktualnog kulinskog župnika vlč. Mate Marijića.

Fra Marijan Karaula iznio je ukratko sve podatke o fra Efremu do kojih je do sada došao istražujući arhive i matične knjige. Prisutni su pomno pratili oslikavanje mučenikova života

od rođenja i djetinjstva u Kulini, krštenja pod imenom Ivan i osnovnog školovanja u Žeravcu, gimnazijskih dana u Visokom, novicijata u Livnu, studija teologije u Sarajevu, doživotnog zavjetovanja u Franjevačkom redu, kada je uzeo redovničko ime Efrem, svećeničkog ređenja te kapelanske službe u Breškama kod Tuzle a onda u samoj župi Tuzli. Prezentirao je potom skraćeno izvratke iz optužnice za navodno organiziranje tzv. Križarske organizacije, odnosno pokreta otpora protiv komunističke vlasti, proces suđenja i odbijanja pomilovanja te podatke o strijeljanju i pokopu na zasad još uvijek nepoznatom mjestu, jer grobovi strijeljanih u tome procesu dosad nisu otkriveni i obilježeni. Završio je navodeći svjedočanstva aktualnih svjedoka fra Joze Bošnjakovića i fra Vjekoslava Šunjića o tome kako su fra Efrema i fra Ljudevita Josića tukli i mučili prije nego što su ih strijeljali.

Sestra Elizabeta izložila je svoje iskustvo razgovora sa starim časnim sestrama iz doba kad se prijavila i došla u družbu Kćeri Božje Ljubavi. One su radile kao učiteljice u sestarskoj osnovnoj školi u Breškama i pamtile su fra Efrema kao kapelana. Rekle su joj da je bio ozbiljan, radišan, dobar glazbenik, sveta života i da mu se slobodno može moliti kao mučeniku. Sestra je pročitala i poemu koju je napisala profesorica Marica Petrović iz Tuzle posvećenu spomenu na fra Efrema.

Na koncu je sve prisutne pozdravio fra Efremov sestrić vlč. Mato Marijić, zahvalio organizatorima ove komemoracije i pozvao na sutrašnju proslavu patrona župe Kulina, kada će on proslaviti 40. obljetnicu svoga svećeništva i ujedno slaviti misu zadušnicu za svoga ujaka.

Program je prekrasnim duhovnim pjesmama ukrasio trio pjevača članova pokreta „Dom molitve“ iz Slavenskog Broda, a koordinaciju cijele komemoracije vodio je žera-vački župnik fra Mirko Filipović.

Spomen na mučenika Juru Radmana

Dvodnevna kulturno-vjerska manifestacija *Dani Jure Radmana* u spomen na mladića Juru Radmana, koji je u vrijeme komunističkog režima 1946. nečužan strijeljan u 22. godini života, održana je po treći put u subotu 6. i nedjelju 7. srpnja 2019. u njegovoj rodnoj župi Imena Marijina u Svilaju kod Odžaka.

Program koji je moderirao župnik u Žeravcu fra Mirko Filipović započeo je u subotu na nogometnom igralištu ispred Mjesnog doma u Vrbovcu, filijali župe Svilaj, svečanom akademijom na kojoj su predavanja održali fra Marijan Karaula i Stjepan Lice.

Pozdravnu riječ na početku akademije uputio je domaći župnik fra Mladen Jozić, a potom je svoja istraživanja o tome tko su bili suputnici mladića Radmana u njegovoj patnji na suđenju i u zatvoru, a imena kojih dosad u javnosti nisu bila poznata, iznio je fra Marijan Karaula. On je naveo razloge zbog kojih je četvero Hrvata iz toga kraja uhićeno i zašto im je zajedno s Jurom suđeno te kako su živjeli nakon izlaska iz zatvora.

„Ovaj svijet treba običnu ljudsku svetost” bila je tema Stjepana Licea, poznatog duhovnog pisca i pjesnika, u kojoj je iscrpno govorio o svetosti na koju su svi kršćani pozvani.

Vrhunski glazbenici, bračni par Renata i Ivan Karša iz Osijeka, izveli su u okviru programa komemoracije na klaviru prigodno odabrana djela poznatih svjetskih autora.

Na akademiji su, među petstotinjak župljana nazočni bili brojni svećenici iz okolnih župa i predstavnici društveno političkih vla-

sti te im se prigodnim riječima obratila Ana Andrić, ministrica prosvjete, kulture i športa u Vladi Županije Posavske, a predsjednik Mjesne zajednice Dragan Guberac zahvalio je svima koji su pomogli da se ostvari ovaj događaj za naselje koje je prije zadnjega rata imalo oko 3000 stanovnika, a danas broji tek 1500.

U svom pismu majci Juro Radman je napisao da zamole župnika (paroka) da za nje ga služi misu te je u nedjelju 7. srpnja misu zadušnicu u župnoj crkvi Imena Marijina u Svilaju predvodio pomoćni banjolučki biskup fra Marko Semren.

B. L.

Fra Lovro Milanović u Münchenu

Ondje gdje živi preko šezdeset tisuća Hrvata, više nego u cijeloj Bosanskoj Posavini, lijep je gest novoimenovanog župnika fra Petra Klapeža i suradnika da se u prepunoj crkvi St. Gabriel u centru Münchena 22. rujna 2019. progovori o mučeniku i svecu naše Bosne ponosne. Fra Lovro je svoj život dao za vjeru prije 200 godina, mnogi su po njegovu zagovoru primili razne milosti i ozdravljenja, ali još je više onih koji nikada nisu čuli za njega.

Novoimenovani župnik Donje Tramošnice fra Joso Oršolić podijelio je prisutnima krunice i sličice s likom Sluge Božjega fra Lovre i zajedno s prisutnim vjernicima molio se za du-

hovnu i materijalnu obnovu hrvatskog naroda i da fra Lovro bude proglašen blaženim i svetim. Izrazio je iskrenu zahvalnost svećenicima i misionarima u Münchenu, a posebno župniku fra Petru, koji je obećao fra Lovrino predstavljanje u cijeloj misiji.

Povod ovoga događaja bilo je krštenje male Marte Jurković, čiji roditelji Katarina i Blaž rade i žive u Münchenu. Krstitelj je bio fra Joso Oršolić, pročelnik Komisije za svećtačke likove Franjevačke provincije Bosne Srebrene.

J. O.

Andja Krmjić r. Josipović

Pomog'ó mi naš fra Lovro

Ja sam ANĐA KRNJIĆ (r. Josipović) iz Tramošnice, gdje i sada živim. Glasilo *Fra Lovro* dok izađe, nabavim i redovno sve pročitam. Mnogo sam toga upoznala o našem fra Lovri, posebno mi je drago pročitati

iskaze o pomoći koju su mnogi doživjeli po zagovoru Sluge Božjega fra Lovre. I sama sam doživjela pomoć i do dana današnjeg zahvalna sam dragom Bogu i fra Lovri za sva dobra u životu koja sam doživjela.

Pamtim vrlo dobro dok sam bila mala djevojčica kako sam pješice sa svojom majkom išla u Turić u fra Lovrino groblje, gdje bi mama, a i ja s njome, na koljenima obilazila oko fra Lovrina groba i molila se. Zatim bi u jedan galonić nakupila zemlje sa groba i ponijela kući. Dobro se sjećam da je taj galonić bio na onom malom prozorčiću između dvije sobe gdje se nalazila lampa i još jedna flašica u kojoj je bila vodica s kojom bi mama uoči mlade nedjelje, moleći se, škropila oko kuće i u štali kod marve, a onda bi nama djeci s tom vodicom na čelu pravila znak križa. I taj galonić i ta flašica je bila nešto sveto, nešto što mi djeca nismo smjeli dirati. A kada bi se neko od nas razbolio mama bi ga mazala zemljom iz tog galonića i govorila nam da se samo pomolimo i da ćemo odmah ozdraviti.

I mi djeca smo vjerovali u to, pogotovo kada sam isti takav galonić sa zemljom vidjela i u kući moje strine i još nekim kućama.

Tako je vrijeme prolazilo, ja sam odrasla i udala se u rodno selo te sam dobila i prvo dijete. Bilo je to 1965. godine. Rodila sam svoga sina Matu u Gradačcu u bolnici i sve je bilo uredno, međutim nastao je problem prilikom dojenja djeteta. Grudi su mi natekle i pocrvenjele, bol postajala sve veća i jača, pogotovo dok je dijete dojilo. Pojavile su mi se i rane. Doktor mi je dao neku mast, ali to ništa nije pomagalo. Dijete bi neprestano plakalo (vjerojatno od gladi) a ja ga nisam mogla nahraniti.

I više nisam znala šta da radim. Molila sam se Bogu samo da mi skрати muke, jer bolovi su bili nepodnošljivi.

A onda mi je odjednom sinulo u glavi da ima pomoći. Pala mi je na pamet zemlja sa fra Lovrina groba. Odmah ujutro spremila sam se i pješice, preko njiva, otišla u Turić na fra Lovrin grob. Kleknula sam pored groba i samo ponavljala: „Fra Lovro, pomoz mi!“ Nakupila sam zemlje i, puna vjere i uvjerenja da će sada biti sve dobro, odjurila kući. Podojila sam dijete i, iako je na mome tijelu bilo sve isto kao i prije, ja nisam osjetila nikakvu bol. Onda sam bolno mjesto namazala tom zemljom i legla da se odmorim. Spavala sam dobro, čak i dijete nije plakalo. Ponovo sam podojila dijete i osjetila da je bol mnogo manja. Iz sata u sat i iz dana u dan meni je bivalo sve bolje. Već trećeg dana sve je prestalo, čak se i koža iščistila, rane zarasle. Ubrzo sam potpuno ozdravila i normalno dojila svoje dijete. Ni sa mlađom djecom, koju sam kasnije rađala, nisam imala nikakvih problema.

I sada kada sam već u podmaklim godinama u svoje svakodnevne molitve uvijek uključim i fra Lovru i znam i vjerujem da mi i danas pomaže.

Ove godine išla sam u Turić za *Fra Lovrinu mladu nedjelju*. Sada je procesija i Put križa od mjesta stradanja ka groblju. Išla sam u procesiji. Inače imam otežano hodaње, jer sam imala operaciju oba koljena i ugrađena mi je plastika. Odgovarali su me da ne idem u procesiju, ali ja sam osjetila da mogu i zaista nisam osjetila nikakav umor. Rekla sam sebi: „Idem i moći ću, jer znam da će mi moj fra Lovro pomoći!“ I dokle god mogu, ići ću i moliti se dragom Bogu i zahvaljivati našem fra Lovri.

Zabilježio:
Franjo Josipović

SVJEDOČENJA

Poštovani poštovatelji Sluge Božjega fra Lovre Milanovića,

U procesu beatifikacije veoma su važne dvije vrste svjedočenja ljudi.

Jedna vrst su ispovijesti onih koji su, po njihovu čvrstom uvjerenju, dobili od Boga neku milost po zagovoru Sluge Božjega. O tome oni daju osobno potpisanu izjavu pod prisegom da zaista govore istinu.

Druga vrst je svjedočenje o tzv. fama sanctitatis (glasu o svetosti), tj. o tradiciji spontanog pučkog štovanja Sluge Božjega i prije nego je Crkva pokrenula postupak beatifikacije.

Pozivamo Vas, stoga, da nam šaljete svoja svjedočenja bilo o sjećanju kakva je u Vašoj obitelji ili Vašem kraju bila tradicija fra Lovrina štovanja, bilo o eventualnoj milosti koju ste od Boga primili po fra Lovrinom zagovoru.

Vaša svjedočenja objavljujvat ćemo u ovoj rubrici.

Glasilo Vicepostulature
sluge Božjega
fra Lovre Milanovića

FRA LOVRO

Nakladnik: Vicepostulatura sluge Božjega
fra Lovre Milanovića, Franjevačka 6,
71000 SARAJEVO

Uređuje uredništvo: Ilija Matanović, Mirko Filipović,
Marijan Karaula

Glavni urednik: Marijan Karaula

Lektura: Mirko Filipović

Grafički urednik: Miodrag Spasojević Štrika

Adresa uredništva: Vicepostulatura sluge Božjega
fra Lovre Milanovića, Franjevačka 6,
71000 SARAJEVO

E-mail adresa: marijan.karaula54@gmail.com

Telefon: +387 (0)33 232 884; mob. 063 294 852

Tisak: SUTON, Široki Brijeg

Novčana se pomoć za proces i glasilo može uplatiti na adresu:
Franjevački provincijalat Bosne Srebrene, Zagrebačka 18, 71000
Sarajevo,

Za tuzemstvo:
Transakcijski račun: 3385702200205779

Za inozemstvo:
Račun: 25016164101
BIC-SWIFT: UNCRBA 22
IBAN: BA393380604815378802

Naziv banke: UniCredit banka d.d. Mostar, Poslovnica Sarajevo,
Zagrebačka 2-4

Svrha: *Za postupak beatifikacije fra Lovre Milanovića*

Uz 250. obljetnicu groblja u Turiću

U Matici umrlih župe Bijela za godinu 1769. piše da je 1. lipnja u sadašnje groblje u Turiću prvi ukopan Luka Lučić, star 35 godina. Dakle, ove 2019. godine *fra Lovrino groblje*, kako ga narod od milja zove, slavi svoju 250. obljetnicu postojanja. No ovo još nije dokaz da se i prije tu nije pokapalo, samo se u Maticu nije zapisivalo mjesto pokopa.

U sredini groblja je grob fra Lovre Milanovića, po kojemu su selo i župa Turić nadaleko prepoznatljivi i privlačni i po kojemu je groblje zasigurno jedno od najposjećenijih grobalja u Bosanskoj Posavini, ali i šire, napose za fra Lovrine mlade nedjelje koja se slavi krajem osmog mjeseca.

I. M.

